

Julefreden

Af Anne Røndal

"Ære være Gud i det højeste og på jorden!
Fred til mennesker med Guds velbehag."

Fred til mennesker. – I århundreder har man i Norden holdt den skik i hævd, at juletiden var fredens tid, og at den fred var ukrænkelig. Ingen måttet fængsles, ingen rettergang måtte foretages, intet våben måtte løftes, ingen uret måtte hævnes i julen. For Gud var blevet et menneske iblandt os.

Det var i de tider, da herremændene selv tog sig til rette, gjorde som de fandt godt, og hver især herskede som små konger på deres sted.

Således skete det, at en af herremændene på Salling havde penge til gode hos en herremand på Mors. Og nu ville han inddrive sin gæld, for han var sikker på, det alene var ond vilje og beregning, at han endnu ikke havde fået det, man skyldte ham. Mange af os går jo nemlig os og tror, at de andre er ligesom os selv.

Selveste juleaften kaldte han da sine folk sammen, bød dem iføre sig læder og harnisk, og sadle op.

"Juleaften?" spurgte de, men herremanden slog med pishen og sagde, at de skulle gøre sig klar. Han havde valgt denne aften med velberådet hu, for netop i aften ville de alle sammen sidde forædte og fordrukne på Højriis. Han kunne gå lige ind og tage, hvad man skyldte ham – og kunne

tilmed tage gode renter – det ville være ligeså nemt som at plukke modne æbler i oktober.

En halv time efter talte han 16 ryttere i gården. "Hold hestene stille". Selv om han talte igen, var og blev der kun 16. Hvor var den 17? Han udstødte en ed: "Hvem mangler?"

"Det gør jeg." Stemmen kom fra en ung mand i bondetøj, der stod op af muren i den snævre borggård: "Det kan godt være, I har mod til at trods Vorherre og krænke julefreden," sagde han "men det har jeg ikke. - Og endda selveste julenat – den helligste af årets nætter. Hvem vover at løfte sit sværd i denne af alle nætter, det er jo bespottelse!"

Herremanden blev rød i hovedet, slog med pishen hen mod ham, og råbte til de andre ryttere: "Smid ham i hullet. Så kan han sidde der og grunde på, hvad der skal ske med ham, når vi kommer tilbage." Rytterne tøvede med at stå af hestene, men igen hvinede pishen og herremanden råbte: "Giver jeg jer ikke kost og løn og tag over hovedet. Kom så i gang."

-
Kort tid senere sporede herremanden og de 16 ryttere deres heste og red ad Mors til, det passede lige, at prammen kunne rumme dem alle.

Men nede i det mugne fangehul, hvor han i øjeblikket var eneste beboer – foruden mus og rotter og utøj - sad den unge mand, Thøger der ikke havde villet krænke julefreden. Han havde endnu ikke fortrudt, at han havde vægret sig. For selv om herremanden var kendt som en hård hund og et nådesløst menneske, så ville han dog hellere sætte sig op mod mennesker end mod Gud selv. Og var det ikke i denne

nat, at Gud var blevet født i verden i et afmægtigt barn skikkelse og havde sendt sine engle til de fattige hyrder, de udstødte og ringeagtede, og havde ladet englene synge så velsignet om fred netop for dem? Og havde det ikke siden været menneskers opgave at efterligne Vorherre i alt, hvad de gjorde, hellere at lide uret end at gribe til våben, hellere at give end at modtage, heller at tilgive end at hævne? Og havde Gud i det lille barn, der blev født den nat i Betlehem ikke givet sig selv til kende i det usle og foragtede, så man herefter aldrig vidste, om de usle og foragtede måske var Vorherre selv?

Nej, han fortrød ikke, Thøger, ikke endnu, men han var rystende angst. Ville herremanden piske hans ryg i laser, ville han sulte ham eller sætte ham i gabestokken eller kunne han mon finde på at hænge ham for at gøre et eksempel?

Der var koldt i hundehullet, han måtte bevæge sig for at få varmen, ti skridt den ene vej og tre den anden, det var, hvad det kunne blive til. Julenat af alle nætter sad han her.

Måske var det hans sidste. Han tænkte på alt det, han måtte tage afsked med, hvis herremanden tidligt i morgen overgav ham til galgen, han tænkte på den lille lund, hvor der voksede skovjordbær ved midsommer, på fiskerhuset ved fjorden hvor han var vokset op. Og på Lisbeth. Mest på Lisbeth. Hun sad vel nu i køkkenet med de andre piger, uden at ane, at han var sat i hullet.

- Der var megen glæde ved at leve, megen glæde. Det mærkede han, nu han ikke vidste, om denne julenat ville blive hans sidste på jorden.

Skulle han alligevel være draget med? Han så Lisbeths ansigt for sig og de hvide arme, hvor ærmet gled op, når hun hentede vand ved brønden. Gjorde det stå stor en forskel, om man drog af sted netop sådan en julenat frem for andre nætter?

Nej, han fortrød ikke, og dog. For hjælp vel julefreden, der varede til de hellige tre kongers dag, hvis ufreden alligevel rådede resten af året? Hvad forskel gjorde det, at man i tiden for Vorherres fødsel holdt fred, hvis man resten af året fremturede med sværd og køller og spyd? Var det andet end en gammel skik, som det ikke var værd at dø for. Julefreden.

Han havde ikke tænkt videre over det, da han sagde det til herremanden. Det lå bare så dybt i ham, det med julefreden, ligeså dybt, som at man lægger sit sværd i kirkens våbenhus og blotter sit hoved, når et ligtog drager forbi.

Var den værd at dø for, julefreden eller lide smerte og ydmygelse for at forsvare, ja måske sætte sit liv ind? Hvem gavnede det?

“Fred til mennesker med Guds velbehag”.

Da greb angsten ham og vreden; pokker stå i Vorherre og hans julefred, om han skulle lade sit unge liv for den freds skyld, pokker stå i barnet i krybben, og alle engle i himlen. Han slog mod den låste dør og sparkede til væggen, så foden smertede og sank til sidst hulkende sammen på gulvet.

Hvis der havde været sandhed i det, hvis julefreden og julebarnet havde udvirkede noget, så havde folk som

herremanden vel ikke levet på jorden? Og så havde der vel ikke været så megen sorg og elendighed i verden.

”Fred til mennesker med Guds velbehag”.

Herremanden og de 16 ryttere var blevet færget over til Mors; der havde kun været en enkelt passager med prammen den anden vej, en fattig kvinde til fods, og fjorden lå stille og blank under en tynd måne. Nu klaprede hovene ad Højriis til, fra færgelejet var der kun et ganske kort stykke vej. Nu skulle den høje herre på Højriis mærke, at man ikke ustraffet narrede sine naboer, nu skulle han betale tilbage, skulle han.

De stod af og trak hestene det sidste stykke. Det var svært at se ret meget, den nye måne lyste kun sparsomt, og da de nåede Højriis, så de til deres undren, at ikke én eneste fakkellampe brændte, ikke et bål sås nogen steder, ingen lygter og intet tællelys kunne man få øje på. Alt var mørkt i mørkt, og vindebroen var slået op; ingen råb nåede deres øren og ingen sang fra stemmer, berusede af den gode øl, hørtes i natten. Hestene trippede nervøst, de mærkede mændenes uro. Herremanden selv tøvede, han stod på kanten af voldgraven og så månens segl i det blanke vand. Han havde hidset mændene på turen, lovet dem bytte og øl i stride strømme. Men nu stod de foran en voldgrav, en mur og en port, som der skulle mere end 16 mænd og en julenat til at overvinde.

Da kom der med ét lys i natten, ild var det – eller var det noget andet? Lyset kom ligesom nedefra, som om borggården var blevet oplyst, og i det samme sås to skikkelser fritsvævende ved det ene tårn, som spøgelser. Men da begyndte de med spæde stemmer at synge: ”Ære være Gud i det højeste,

Fred til mennesker med Guds velbehag”.

Mere nåede mændene ikke at høre, førend de tog flugten. De sprang på hestene, sporede dem og for gennem natten til stranden hvor prammen ventede. Det var et tegn, ingen brød ustraffet julefreden, nu ville Herrens vrede ramme dem.

Det var kun få timer efter midnat, da de skummende heste blev ført ind i stalden. Herremanden gik selv ned i hundehullet og låste Thøger ud. Han tænkte, at det måske kunne dæmme op for Herrens vrede, om han var god mod Thøger.

”Gå op i køkkenet og få dig en bid mad og noget godt øl. Hvis du vil, kan du feste med os andre i salen bagefter. Vi trænger stærkt til noget at drikke.”

Thøger vaskede sig først, han havde været så dødsens angst, at han måtte have andre bukser på.

Sulten følte han sig ikke, og til fest og sjov var han ikke oplagt. I stedet drejede han i retning af det forsømte kapel, der lå i borgens østre ende. Han anede ikke, om Vorherre var vred på ham, fordi han i sin angst havde forbandet ham, eller om hans redning netop var et tegn på nåden. Eller måske var det ikke sådan at, man af sin skæbne kunne aflæse Guds sind, man var vel ikke en brik i Guds skakspil, Vorherre var større end som så.

Kapellets dør åbnede sig knirkende; sådan en julenat skulle her være fuldt af tællelys, der skulle lyde helligsang og bønner, mennesker skulle våge og bede i glæde over frelserens fødsel. Men der brændte kun et enlig lys i borgens misrøgtede kapel, og kun en enkelt bedende lå på

knæ i det råkolde rum. Thøger knælede ned ved siden af, og da så han at det var Lisbeth. Lisbeth. Hun løftede ansigtet og vendte det mod ham i et smil: "Thøger. Gud være lovet." Han så, at hendes skørt var snavet og fuldt af jord.

"Vidste du, at jeg har været i hullet?" sagde han hviskende.

Hun rystede på hovedet og hviskede tilbage, at hun først havde fået det at vide, da hun for lidt siden var kommet hjem. Det var derfor hun var gået ind for at bede. Hun var så bange.

"Hvor har du da været?" hviskede Thøger.

"Jeg har været på Højriis."

"Højriis!".

"Shyss. Jeg løb den lange vej i eftermiddag, jeg sagde, at jeg måtte se til min syge mor. For da herremanden spiste middag, hørte jeg ham sige, at han netop i nat ville ride til Højriis og kræve sin ret. Men ingen må kræve sin ret en julenat, det ved man da. Vorherre kom med fred og godhed, igen må gøre sig til herre over julefreden. Og min søster tjener på Højriis; åh, jeg blev så bange, for hendes skyld, hun er kun et barn, og du ved jo, hvordan det er. Så jeg løb. Jeg løb som jeg aldrig har løbet i mit liv, jeg løb med kræfter som jeg aldrig før har kendt, og nåede kun med nød og næppe tilbage. Jeg mødte dem på stranden, mændene.

Jeg ved ikke, hvad folkene på Højriis gjorde, men jeg sagde, at de, så sandt Herren lever, måtte finde på noget, der ikke havde med sværd og våben at gøre. Ingen må

krænke julefreden og tage sig selv til rette. Jesus Kristus kom med fred og Guds velbehag og kærlighed til mennesker... "

"Hvad skete der, hvad gjorde de?", Thøgers stemme var ivrig og Lisbeth tyssede.

"Jeg ved det ikke, " hviskede hun tilbage "men det må have virket. Jeg sagde til manden på Højriis, at han måtte søge svaret på, hvordan han kunne forsvare sig i denne hellige aften, hos barnet i stalden, og at han aldrig, aldrig måtte røbe mig, for da var jeg dødens. Og han gav mig sit ord."

"Noget må være sket, for da herremanden kom hjem, var han så spag og han gik selv ned og låste mig ud. Jeg havde troet, jeg skulle hænges.."

Thøger stoppede i sin hvisken, rykkede væk fra Lisbeth og de bøjede begge hovedet i bøn. Der kom nogen. De hørte trin, og så af skyggerne, at nogen tændte lys i det dunkle kapel. Julelys.

Da de gik derfra, så de herremanden, han sad med lukkede øjne, knælende i bøn. Og tællelysene skinnende, - 16 i alt - gult og blidt på kappellets vægge.

-

Engle er Guds sendebud, og engle findes, også når de er af mere jordisk art, engle findes og engle er vi, når Gud gennem os lader sin vilje ske i verden. Ikke kun hvis vi hænger forsvarligt og bekvemt fastgjort og svæver over jorden i julenatten og værner om freden, mens vi synger:

"Ære være Gud i det højeste og fred til mennesker med Guds velbehag".